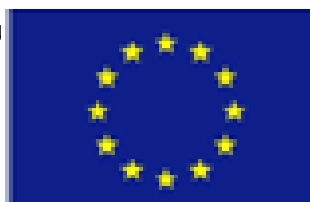

Laste õigusi avades

Euroopa spetsialistide võimekuse suurendamine haavatavate laste õiguste kaitsmisel

Koolitusmaterjali kasutamise juhend

Projekti kaasrahastaja on Euroopa Liidu
põhiõiguste ja kodakondsuse programm

Lisarahastaja on Allan ja Nesta Fergusoni heategevusfond

CSALÁD, GYERMEK, IFJÚSÁG
KIEMELKEDŐEN KÖZHASZNÓ EGYESÜLET
FAMILY CHILD YOUTH ASSOCIATION

coram
Voice
getting young voices heard

errc
european roma rights centre

 UCC
University College Cork, Ireland
Coláiste na hOllscoile Corcaigh

SISUKORD

Sisukord.....	2
Tänuavaldused	3
Teave suuniste kohta	4
Miks ja kuidas koolitusmaterjalid välja töötati?	4
Millised on kasutustingimused?	5
Kuidas saab materjale koolitusprogrammidesse kaasata?	6
Kuidas saab materjale eri osalejärühmade jaoks kohandada?	7
Kuidas peaksid korraldajad materjale kasutama?	8
Kuidas peaksid osalejad materjale kasutama?	8
Lisa A. Kolmepäevase kursuse ajakava näidis.....	9
Lisa B. Sisuliste moodulite tegevuste nimekiri.....	12

NEED MATERJALID ON VÄLJA TÖÖTANUD:

Corami Laste Õigusabikeskus, Ühendkuningriik

Coram Voice, Ühendkuningriik

Euroopa Romade Õiguste Keskus, Ungari

Toetajad:

Laste Õiguste Kliinik, Corki Ülikooli Kolledž, Iirimaa

Perede, Laste ja Noorte Liit, Ungari

LISAKS ON PROJEKTI PARTNERID:

FICE Bulgaaria

Sotsiaalhariduse Algatus, Kreeka

Eikkellegi Laste Fond, Poola

Slovakkia Laste Sihtasutus

Eesti Inimõiguste Keskus

L'Albero della Vita Cooperative Sociale, Itaalia

Tšehhi Helsingi Komitee, Tšehhi Vabariik

TÄNUAVALDUSED

Koolituse autorid on prof Carolyn Hamilton (Coram International, Corami Laste Õigusabikeskus), dr Lynn Brady ja Jo Woolf (Coram Voice) ning Judit Geller ja Adam Weiss (Euroopa Romade Õiguste Keskus); toetajad on dr Ursula Kilkelly (Laste Õiguste Kliinik, Corki Ülikooli Kolledž) ja dr Maria Herczog (Ungari Perede, Laste ja Noorte Liit). Eriline tänu kuulub Ruth Barnesile, Awaz Raoofile ja Jen Roestile (Corami Laste Õigusabikeskus) ning Ido Weijersile (Utrechti Ülikool) nende väärtusliku panuse eest.

Täname ka kõiki neid, kes koolitusse panustasid, sealhulgas projekti partnereid: Slovakkia Laste Sihtasutus, Eesti Inimõiguste Keskus, FICE Bulgaaria, L'Albero della Vita Cooperativa Sociale, Laste Võimestamise Sihtasutus, Sotsiaalhariduse Algatus ja Tšehhi Helsingi Komitee ning pilootkoolituste korraldajad ja neis osalejad, kelle väärtuslik tagasiside on aidanud koolitusmaterjale parendada.

Lisaks soovib koostajate meeskond tänada Coram Voice'i hoolekandekogemusega isikuid ning kõiki lapsi ja noori, kes osalesid sihtrühma aruteludes pilootriikides ning avaldasid oma arvamust ja andsid hindamatu panuse materjalide koostamisse.

Lõpetuseks täname Euroopa Liidu põhiõiguste ja kodakondsuse programmi. See trükis on avaldatud tänu nende toetusele osana projektist „Laste õiguste avamine: ELi spetsialistide võimekuse suurendamine haavatavate laste õiguste kaitsmisel“. Autorid on samuti tänulikud Allan ja Nesta Fergusonile heategevusfondile projekti toetuseks tehtud helde annetuse eest.

Trükise sisu eest vastutavad vaid Corami Laste Õigusabikeskus ja projekti partnerid ning trükise sisu ei kajasta Euroopa Komisjoni vaateid.

„Spetsialistid peaksid ennekõike iseendas rahu leidma. Kui sa iseendas rahu ei ole leidnud, siis ei saa sa ka lapsi aidata.“

Sihtrühma osaleja, Kreeka

TEAVE SUUNISTE KOHTA

Suunised on välja töötatud selleks, et aidata kõigil siinsete materjalide huvirühmadel võimekuse suurendamise kaudu edendada ja kaitsta laste õigusi. Võimalikud huvirühmad on järgmised:

- Erinevad valitsusametnikud ja -asutused, kes soovivad materjale kasutada esialgses või kestvas täiendusõppes;
- lastega töötavate spetsialistide ja praktikute järele valvajak;
- koolitajad, kes soovivad oma töötajatele koolitust pakkuda;
- lastega töötavad hoolekandetöötajad ja -organisatsioonid;
- muud huvitatud isikud.

MIKS JA KUIDAS KOOLITUSMATERJALID VÄLJA TÖÖTATI?

„Milleks on neid materjale vaja?“

Perekonnasjades tehtud kohtuotsused ja muud kohtumenetlused võivad laste ja noorte heaolule, arengule ning tulevikule suurt ja pikaajalist mõju avaldada.

Rahvusvahelised standardid ja Euroopas kehtivad riigisiseseadused tunnustavad laste ja noorte õigust oma vaateid väljendada ning rõhutavad, et lapsi ja noori puudutavate otsuste tegemisel arvestatakse nende soove ja tundeid. Projekti algatamise ajend oli mure, et neid õigusi ei viida ellu osaliselt seetõttu, et spetsialistidel ja praktikutel puuduvad oskused ja teadmised, kuidas lastega tõhusalt ja delikaatselt suhelda ning kuidas aidata neil neid puudutavate otsuste tegemises tulemuslikult osaleda.

Projektis „Laste õiguste avamine: Euroopa spetsialistide võimekuse suurendamine haavatavate laste õiguste kaitsmisel“ osalesid partnerid kümnest Euroopa riigist, sh Coram Voice ja Corami Laste Õigusabikeskus (Ühendkuningriik), FICE Bulgaaria, Tšehhi Helsingi Komitee, Corki Ülikooli Kolledž, Slovakkia Laste Sihtasutus, Eesti Inimõiguste Keskus, Euroopa Romade Õiguste Keskus (Ungari), Fondazione L'Albero della Vita (Itaalia), Laste Võimestamise Sihtasutus (Poola), Sotsiaalhariduse Algatus (Kreeka) ja FYCA Ungari.

Enne materjalide väljatöötamist osalesid partnerid kaardistamises, mille käigus toodi esile asjaolu, et mitmes lastega töötavate spetsialistide töövaldkonnas puudub kohustuslik ja vabatahtlik lapse õiguste ja arengu koolitus või täiendusõpe. Seetõttu otsustas koostamiskomisjon, et kindlasti tuleks keskenduda sellise materjali koostamisele, mis parandaks kõigi nendes valdkondades tegutsevate spetsialistide ja praktikute oskusi, eriti suhtlemisoskust.

„Mis laadi kursus see on?“

Et kursus avaldaks võimalikult suurt mõju võimalikult paljudele spetsialistidele, on see **oskustepõhine**. See tähendab, et kursuse eesmärk on anda osalevatele spetsialistidele laste õiguste kaitsmiseks ja edendamiseks vajalikud vahendid ning oskused, mis aitavad neil lastega **praktikas** tõhusalt suhelda. See tähendab ka, et kursus ei sisalda ulatuslikke teoreetilisi ega tehnilisi üksikasju. Soovitusi lisakirjanduse või -vahendite kohta on toodud nii siinsetes kui ka osalejate edasiõppimist toetavates materjalides.

„Mis on materjalide eesmärk ja kellele need on mõeldud?“

Materjalid annavad korraldajatele juhiseid ja teavet, mis aitavad neil läbi viia valdkondadevahelise kursuse järgmistel teemadel: laste õigused (sissejuhatav), lapse areng lapsega suhtlemisel (sissejuhatav), lapsega suhtlemine ja Euroopa Nõukogu „Lapsesõbraliku õigusemõistmise suunised“.

Koolitusmaterjalide esialgne versioon oli mõeldud kolmepäevase kursuse jaoks. Samas on kursus koostatud selliselt, et igat moodulit võib kasutada eraldi või ulatuslikuma koolituse osana. Seetõttu on igal moodulil oma materjalid ja osaleja töövihik. Neli moodulit on järgmised:

- 1. moodul: sissejuhatav lapse õigustesse
- 2. moodul: sissejuhatav lapse arengusse ja lapsega suhtlemisse
- 3. moodul: suhtlemisoscused
- 4. moodul: lapsesõbraliku õigusemõistmise suunised

Kursus on kasulik kõigile, kes töötavad lastega, sh **kõigile spetsialistidele/praktikutele, kes toetavad lapsi ja noori** hooldekodudes ja kinnipidamisasutustes, samuti juristidele ning teistele spetsialistidele ja praktikutele, kes tegelevad lastega kohtumenetluste kontekstis (nii tsiviil-, kriminaal- kui ka haldusõigusmenetlused). Nende hulka kuuluvad:

sotsiaaltöötajad, tervishoiutöötajad (õed, tervishoiuabid, arstid), politseiametnikud, kriminaalhooldusametnikud, hooldekodude töötajad, vanglaametnikud, kinnipidamisasutuste ametnikud, kohtunikud, kohtuametnikud, prokurörid, kaitseadvokaadid/juristiabid, perekonna- ja tsiviilasjade advokaadid, vahendajad/advokaadid/eestkostjad, psühholoogid ja terapeutid, õpetajad, noorsootöötajad ja hoolekandetöötajad.

„Milliseid oskusi koolitus käsitleb?“

Kursusel käsitletakse järgmisi oskusi:

- Miks, millal, kus ja kuidas lapsi lapsesõbralikul moel **kuulata** ning mida selle teabega teha?
- Miks, millal, kus ja kuidas lastega lapsesõbralikul moel **suhelda** ning mida selle teabega teha?
- Kuidas korraldada lapsesõbralikku õigusemõistmist?

„Millist muud teavet koolitus käsitleb?“

Peale eespool loetletud oskuste annab koolitus teadmisi järgmistel teemadel:

- Millised on rahvusvaheliste lapse õiguste aluspõhimõtted?
- Millised on põhisõnumid lapse õiguste propageerimisel spetsialistide ja laste poolt?
- Kuidas võivad lapse areng ja käitumine suhtlemist mõjutada ning kuidas spetsialistid saaksid üksikute vajadustega kõige tõhusamalt tegeleda?

MILLISED ON KASUTUSTINGIMUSED?

Materjale ei ole lubatud kasutada ilma selgelt näidatud viiteta nende omanikele ja autoritele ning sellele, et need on välja töötatud kõigi partnerite ja Corami Laste Õigusabikeskuse ühistööna järgmiselt:

© Corami Laste Õigusabikeskus. Koostanud Corami Laste Õigusabikeskus ja Coram Voice (Ühendkuningriik), Euroopa Romade Õiguste Keskus (Ungari), Corki Ülikooli Kolledži Laste Õiguste Kliinik (Iirimaa), FYCA Ungari, FICE Bulgaaria, Tšehhi Helsingi Komitee, Slovakkia Laste Sihtasutus, Eesti Inimõiguste Keskus, Fondazione L'Albero della Vita (Itaalia), Laste Võimestamise Sihtasutus (Poola), Sotsiaalhariduse Algatus (Kreeka) osana projektist „Laste õiguste avamine: ELi spetsialistide võimekuse suurendamine haavatavate laste õiguste kaitsmisel“. Projekti kaasrahastaja on Euroopa Liidu põhiõiguste ja kodakondsuse programm. Lisarahastaja on Allan ja Nesta Fergusoni heategevusfond.

KUIDAS SAAB MATERJALE KOOLITUSPROGRAMMIDESSE KAASATA?

Materjale saab koolitusprogrammidesse kaasata mitmel viisil.

1. **Lõimitud kursusena:** tervet kolmapäevast koolituspaketti on võimalik kasutada eraldiseisvana või osana pikemast kursusest.
2. **Eraldiseisvate moodulitena:** moodulid on omavahel ühendatud, aga üksteisest sõltumatud, ja neid võib vajaduse korral ka eraldiseisvana kasutada. Näiteks saab neid tarvitada pärastlõunase täienduskursusena personali koolitamiseks või osana töötoast või aastakoosolekust.
3. **Eraldiseisvate tegevustena:** üksikuid tegevusi võib kasutada vajaduse järgi ja mitmes kontekstis. Iga tegevus algab korraldajale mõeldud materjalides uuel leheküljel. Need, kes soovivad tegevusi kasutada, peaksid osalejatele mõeldud materjalide ja PowerPointi esitlustega põhjalikult tutvuma, et tarvitada õigeid slaide ja jaotusmaterjale.
4. **Koos riiklike seadustega:** mõnesse moodulisse on võimalik kaasata oma riigi seadusi. Siinsete materjalide kasutustingimuste kohaselt tuleb materjalide muutmiseks või kohendamiseks taotleda Corami Laste Õigusabikeskuse (Ühendkuningriik) luba.
5. **Akrediteerimine:** siinseid materjale on võimalik kasutada akrediteeritud programmide osana. Samas palume teil järgida ülaltoodud muutmise ja täiendamise tingimusi.

KUIDAS SAAB MATERJALE ERI OSALEJARÜHMAD JAOKS KOHANDADA?

Nagu eespool kirjeldatud, on materjalid koostatud selliselt, et neid saaksid kasutada kõik spetsialistid ja praktikud, kes toetavad ja aitavad lapsi hooldekodudes ning kinnipidamisasutustes, kohtumenetluses ja õigusemõistmises ning võimalikult paljudes muudes olukordades. Materjalid on koostatud ka selliselt, et nende omavahel seotud mooduleid saab eraldiseisvana kasutada ja erinevalt kombineerida.

Seega on neid võimalik osaliste, kättesaadavuse ja koolituse kestuse järgi kohandada. Alljärgnev tabel aitab korraldajatel otsustada, millised moodulid võiksid eri rühmadele ja eri koolitusolukordades kõige paremini sobida. Samas tuleks silmas pidada, et kõik materjalid on asjakohased kõigi spetsialistide ja praktikute jaoks ning järgnev tabel on ainult soovituslik.

Moodul	Kestus	Fookus ja peateemad
Sissejuhatav moodul	1 h 15 min	Osalejate tutvustamine Materjalide tutvustamine
1. moodul: sissejuhatatus lapse õigustesse	3 h	Lapse õigused Aluspõhimõtted Diskrimineerimine
2. moodul: sissejuhatatus lapse arengusse ja lapsega suhtlemisse	2 h 15 min	Lapse areng Kuidas areng suhtlemist mõjutab
3. moodul: suhtlemisoskus	9 h 30 min kuni 10 h	Lastega suhtlemine Mitteverbaalne suhtlemine Suhtlemise proovikivid
4. moodul: lapsesõbraliku õigusemõistmise suunised	2 h	Lapsesõbralik õigusemõistmine Lapse õigused õigusemõistmises
Lõppmoodul	30 min	Lõpetamine ja tunnistused

KUIDAS PEAKSID KORRALDAJAD MATERJALE KASUTAMA?

Dokument „Koolitusmaterjal korraldajatele“ sisaldab üksikasjalikke juhiseid koolituse kõigi osade jaoks. Kuigi materjalid on välja töötatud tervikliku kolmepäevase kursuse jaoks, saab **päevi, mooduleid** või isegi **tegevusi** eraldiseisvana läbi viia.

Koolituses kasutatakse PowerPointi esitlusi (üks iga mooduli jaoks), mida olenevalt ressurssidest võib osalejatele diaprojektori abil näidata ja/või neile jaotusmaterjalidena kätte anda. PowerPointi esitlused on koostatud selliselt, et need aitaksid korraldajal töötube võimalikult põhjalikult ilma märkmeid kasutamata läbi viia ja võimaldaksid tal koolitust oma stiili järgi kohandada.

Kõik presentatsioonid pakuvad võimalusi küsimuste esitamiseks ja aruteludeks ning korraldajad võivad neid oma teadmiste ning osalejate oskuste ja kogemuste alusel ka vabalt juurde lisada. Suur osa koolitusest on pühendatud ülesannetele ja tegevustele, mis eeldavad osalemist ning toetavad aktiivset õppimist.

Koolitus näitab ära ka korraldajate võimalused kohandada käesolevaid riikidevahelisi materjale oma riigi kontekstiga. Need võimalused on märgistatud fraasiga „**RIIGI KONTEKST**“.

Kui korraldajad kursuse materjale kohandavad või neile midagi lisavad, jäävad mistahes lisamaterjalid täielikult korraldaja ja projekti rakenduspartneri arvamuseks ja nende vastutusele ning need ei esinda tingimata koostamismeeskonna vaateid ega poliitikat.

KUIDAS PEAKSID OSALEJAD MATERJALE KASUTAMA?

Kõik osalised peaksid iga mooduli kohta töövihiku saama. Samuti peaksid nad iga mooduli kohta PowerPointi esitlused saama. Töövihikud sisaldavad kogu teavet, mida iga osaleja vajab, et läbida koolituse sissejuhatav moodul. Igal moodulil on osalejate jaoks oma töövihik. Töövihikud sisaldavad ressursiteavet ja andmelehti ning seal on ruumi märkmete tegemiseks.

Igas moodulis kasutatakse PowerPointi esitlusi, mida olenevalt ressurssidest võib osalejatele diaprojektori abil näidata ja/või neile jaotusmaterjalidena kätte anda.

LISA A. KOLMEPÄEVASE KURSUSE AJAKAVA NÄIDIS

1. PÄEV

	TEGEVUS	MATERJALID	MEETOD
09.00–10.00	SM.1. Tutvustused ja põhireeglid	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik SMPowerPointi SM-slaidid 1–6Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Rühmaarutelu ja esitlus
10.00–10.15	SM.2. Eneseanalüüs	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik SMPowerPointi SM-slaidid 7–8 ja 2Pabertahvlid ja kirjutusvahendid; kleepmass või -lint pabertahvlite kinnitamiseks	Individuaalne ülesanne, rühmatöö ja arutelu
10.30–10.50	1.1. Lapse õigused – rahvusvaheline ja piirkondlik kontekst	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M1PowerPointi M1-slaidid 1–10	Esitlus
10.50–12.00	1.2. Aluspõhimõtted (alaosad A–D)	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M1PowerPointi M1-slaidid 11–37Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Esitlus, arutelu ja ülesanded
13.00–14.30	1.3. Lapse õigused riigi kontekstis	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M1PowerPointi M1-slaid 38Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Ülesanded ja rühmaesitlus
SOOVITUSLIK	1.4. Soovituslik ülesanne: Lapse õigused eriala kontekstis	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M1Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Ülesanne
14.30–15.00	2.1. Lapse areng ja lapsega suhtlemine	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M2PowerPointi esitlus, M2-slaidid 1–10	Esitlus ja arutelu
15.15–16.00	2.2. Lapse arengu ja lapsega suhtlemise olulised tegurid	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M2PowerPointi esitlus, M2-slaidid 11–17	Esitlus, arutelu ja ülesanded
16.00–17.00	2.3. Arengulised, isiklikud ja sotsiaalsed tegurid, mis võivad suhtlemist mõjutada	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M2PowerPointi esitlus, M2-slaidid 18–21	Juhtumiuuring ja ülesanne

2. PÄEV

	TEGEVUS	MATERJALID	MEETOD
09.15–09.45	3.1. Miks peaksid spetsialistid lastega suhtlema?	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaidid 1–3Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Ülesanne tervele rühmale
09.45–10.15	3.2. Millal peaksid spetsialistid lastega suhtlema?	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi M3-slaidid 4–5	Arutelusessioon
10.30–11.30	3.3. Kus peaks suhtlemine toimuma?	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaid 6<i>Post-it</i>-märkmepaberid	Arutelu ja ülesanne
11.30–12.15	3.4. Mida peaksid spetsialistid saanud teabega tegema?	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaid 7	Arutelu
13.30–17.00 (PAINDLIK KORRALDUS VAJADUSE JÄRGI)	3.5. Kuidas suhelda: mitteverbaalne suhtlemine (30 minutit)	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3	Ülesanne
	3.6. Kuidas suhelda: suhtlust takistavate tõkete tuvastamine ja ületamine (30 minutit)	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaidid 8–9	Rühmaülesanne
	3.7. Kuidas suhelda: lapsesõbralik hääletoon, keel ja lähenemine (30 minutit)	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaid 10	Ülesanne
	3.8. Kuidas suhelda: probleemse käitumisega lastega suhtlemine (45 minutit)	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaidid 11–15Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Ülesanne ja arutelu
	3.9. Kuidas suhelda: teismeliste laste ja noortega suhtlemine (30 minutit)	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaid 16Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Ülesanne ja arutelu

3. PÄEV

	TEGEVUS	MATERJALID	MEETOD
09.00–12.30 (PAINDLIK KORRALDUS VAJADUSE JÄRGI)	3.10. Kuidas suhelda: loomingulise suhtlemise vahendid	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaidid 16–23	Ülesanne
	3.11. Kuidas suhelda: positiivse suhtluse kavandamine	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3PowerPointi esitlus, M3-slaidid 24–25Pabertahvlid ja kirjutusvahendid	Ülesanne
	3.12. Kuidas suhelda: suhtluse rollimängud	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3	Rollimängud
	3.13. Kuidas suhelda: koostöö suhtlemisprobleemide lahendamisel	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M3	Ülesanne
13.30–14.00	4.1. Sissejuhatus Euroopa Nõukogu lapsesõbraliku õigusemõistmise suunistesse	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M4PowerPointi esitlus, M4-slaidid 1–19	Esitlus ja arutelu
14.00–15.30	4.2. Ülesanne suuniste kohta	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik M4Ajakirjad, käärid, liim, paber, kirjutusvahendid	Ülesanne
15.30–15.45	LSM.1. Õpikogemuse vormi täitmine	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik LM	Individuaalne töö
15.45–16.00	LM.2. Tunnistuste üleandmine	<ul style="list-style-type: none">Osaleja töövihik LMTunnistused	Esitlus

LISA B. SISULISTE MOODULITE TEGEVUSTE NIMEKIRI

TEGEVUS	VÕTMESÕNAD
1. MOODUL: SISSEJUHATUS LAPSE ÕIGUSTESSE	
1.1. Lapse õigused – rahvusvaheline ja piirkondlik kontekst	Lapse õigused • rahvusvahelised standardid • õigusteave • parimad tavad
1.2. Aluspõhimõtted (alaosad A–D)	Lapse õigused • rahvusvahelised standardid • õigusteave • parimad tavad
1.3. Lapse õigused riigi kontekstis	Lapse õigused • rahvusvahelised standardid • õigusteave • parimad tavad • riiklikud seadused
1.4. Soovituslik ülesanne: Lapse õigused eriala kontekstis	Lapse õigused • rahvusvahelised standardid • õigusteave • parimad tavad • riiklikud seadused
2. MOODUL: SISSEJUHATUS LAPSE ARENGUSSE JA LAPSEGA SUHTLEMISSE	
2.1. Lapse areng ja lapsega suhtlemine	Lapse areng
2.2. Lapse arengu ja lapsega suhtlemise olulised tegurid	Lapse areng
2.3. Arengulised, isiklikud ja sotsiaalsed tegurid, mis võivad suhtlemist mõjutada	Lapse areng ja lapsega suhtlemine
3. MOODUL: SUHTLEMISOSKUS	
3.1. Miks peaksid spetsialistid lastega suhtlema?	Suhtlemise alused
3.2. Millal peaksid spetsialistid lastega suhtlema?	Suhtlemise alused
3.3. Kus peaks suhtlemine toimuma?	Suhtlemise alused • keskkond • praktilised nõuanded
3.4. Mida peaksid spetsialistid saadud teabega tegema?	Suhtlemise alused • konfidentsiaalsus
3.5. Kuidas suhelda: mitteverbaalne suhtlemine	Suhtlemisoskus • rollimäng
3.6. Kuidas suhelda: suhtlust takistavate tõkete tuvastamine ja ületamine	Suhtlemisoskus • tõkked
3.7. Kuidas suhelda: lapsesõbralik hääletoon, keel ja lähenemine	Suhtlemisoskus • lähenemine
3.8. Kuidas suhelda: probleemse käitumisega lastega suhtlemine	Suhtlemisoskus • käitumine • proovikivid
3.9. Kuidas suhelda: teismeliste laste ja noortega suhtlemine	Suhtlemisoskus • vanemad lapsed
3.10. Kuidas suhelda: loomingulise suhtlemise vahendid	Suhtlemisoskus • praktilised suhtlemisvahendid
3.11. Kuidas suhelda: positiivse suhtluse kavandamine	Suhtlemisoskus • planeerimine
3.12. Kuidas suhelda: suhtluse rollimängud	Rollimängud
3.13. Kuidas suhelda: koostöö suhtlemisprobleemide lahendamisel	Rühmatöö
4. MOODUL: LAPSESÕBRALIKU ÕIGUSEMÕISTMISE SUUNISED	
4.1. Sissejuhatus Euroopa Nõukogu lapsesõbraliku õigusemõistmise suunistesse	Lapsesõbralik õigusemõistmine • õigusteave
4.2. Ülesanne suuniste kohta	Lapsesõbralik õigusemõistmine • õigusteave